

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни

«Актуальні проблеми вищої нервової діяльності та психофізіології»

(для аспірантів)

Київ 2018

Підготовлено доктором медичних наук, доцентом, професором кафедри психології МАУП Коляденко Н.В.

Затверджено на засіданні кафедри психології (протокол № 8 від 20 березня 2018 р.)

Схвалено Вченою радою Навчально – наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук (протокол № 9 від 28 березня 2018 р.)

Коляденко Н.В. Навчальна програма дисципліни «Актуальні проблеми вищої нервової діяльності та психофізіології» для аспірантів. – К.; МАУП, 2018. - 11с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни «Актуальні проблеми вищої нервової діяльності та психофізіології», теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

Пояснювальна записка.

Навчальна дисципліна «Актуальні проблеми вищої нервової діяльності та психофізіології» входить до програми підготовки аспірантів Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Мета вивчення дисципліни «Актуальні проблеми вищої нервової діяльності та психофізіології»– розширити діапазон теоретичних знань з основних проблем і напрямків дослідження вищої нервової діяльності та психофізіології людини, вивчити основи психофізіологічних механізмів регулювання функцій організму, а також сформувати в аспірантів вміння та навички з проведення наукових досліджень і застосування знань з вищої нервової діяльності та психофізіології на практиці .

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ТА ПСИХОФІЗІОЛОГІЇ»**

№	Назва змістових модулів і тем
Змістовий модуль 1. Поняття вищої нервової діяльності та психофізіології	
Тема 1	Поняття про вищу нервову діяльність. Предмет і завдання психофізіології.
Тема 2	Історія розвитку психофізіології та сучасні проблеми дослідження вищої нервової діяльності.
Тема 3	Міждисциплінарні зв'язки психофізіології
Змістовий модуль 2. Загальна психофізіологія	
Тема 4	Роль біологічних факторів у психічній діяльності
Тема 5	Фізіологічні та біохімічні зміни в нервовій системі в процесі активності організму
Тема 6	Анатомічні основи психофізіології. Структура і функції центральної нервової системи.
Змістовий модуль 3. Методи дослідження в психофізіології	
Тема 7	Дослідження нейрофізіологічних механізмів психічних явищ
Тема 8	Традиційні та електрофізіологічні методи досліджень у психофізіології
Тема 9	Значення психодіагностичних досліджень у психофізіології
Змістовий модуль 4. Окремі напрямки психофізіології	
Тема 10	Психофізіологія відчуттів і пізнавальних психічних процесів
Тема 11	Психофізіологія емоційно-мотиваційної сфери, активності, сну і стресу
Тема 12	Диференціальна психофізіологія
Всього годин: 120	

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПСИХОФІЗІОЛОГІЇ»

Змістовий модуль 1. Поняття вищої нервової діяльності та психофізіології

Тема 1. Поняття про вищу нервову діяльність. Предмет і завдання психофізіології

Нервова система як фізіологічна система організму. Регулююча, з'єднуюча, узгоджувальна та керуюча функції нервової системи, її значення для забезпечення взаємодії організму з оточуючим світом. Основи фізіології вищої нервової діяльності: умовні та безумовні рефлекси, формування поведінкового акту, функції кори та підкірки головного мозку.

Література : [1-16]

Тема 2. Історія розвитку психофізіології та сучасні проблеми дослідження вищої нервової діяльності

Уявлення про вищу нервову діяльність в стародавньому світі (Єгипет, Давня Греція). Вчення Гіппократа про темпераменти і поведінкові акти людей. Відображення психофізіологічних аспектів у Каноні лікарської науки Авіценни. Поняття про рефлекси в працях Р. Декарта. Значення експериментальних психологічних досліджень В. Вундта для розуміння психофізіологічних механізмів діяльності організму. Розвиток рефлексології в працях М.І. Сеченова та І.П. Павлова. Напрямки психофізіологічних досліджень у радянські часи. Сучасні питання психофізіологічної науки в Україні і світі. Філософські основи психофізіології. Розуміння психічного як продукту діяльності мозку. Принцип психофізичного дуалізму, встановлення кореляцій між певними психологічними і фізіологічними параметрами.

Література : [1-16]

Тема 3. Міждисциплінарні зв'язки психофізіології

Взаємозв'язки психофізіології з анатомією нервової системи, загальною нейрофізіологією, біохімією, імунологією, патофізіологією. Зв'язки психофізіології з психологією, патопсихологією, психіатрією, нейрохірургією. Вища нервова діяльність як основа вивчення закономірностей психічних станів і психофізіологічних напружень

організму. Використання досягнень психофізіології в клінічній практиці, в побудові кібернетичних моделей психічних процесів. Прикладні галузі психофізіології (психофізіологія праці, спорту тощо).

Література : [1-16]

Змістовий модуль 2. Загальна психофізіологія

Тема 4. Роль біологічних факторів у психічній діяльності

Єдність психіки з її нейрофізіологічним субстратом. Співвідношення мозку та психіки. Властивості нервової системи та її роль у здійсненні психічної діяльності. Подразники та їх характеристика. Вплив різних факторів на функціональну активність нервових структур.

Література : [1-16]

Тема 5. Фізіологічні та біохімічні зміни в нервовій системі в процесі активності організму

Зв'язок фізіологічних і біохімічних змін у нервовій системі з функціонуванням пам'яті, регуляцією емоцій, сном і сновидіннями. Поняття про аналізатори та аналізаторні системи. Сприйняття інформації різними сенсорними системами та їх взаємозв'язок. Психофізіологічні механізми функціонування пам'яті, уваги, регуляції емоцій, організації рухів. Психофізіологічні основи сну і сновидінь.

Література : [1-16]

Тема 6. Анатомічні основи психофізіології. Структура і функції центральної нервової системи

Головний та спинний мозок, їх структура, функції та взаємодія. Соматична і вегетативна нервові системи. Діяльність симпатичного та парасимпатичного відділів вегетативної нервової системи. Кора і підкірка головного мозку. Будова і функціональні властивості нейронів, нейронних центрів, провідних шляхів. Особливості формування процесу збудження в нейроні. Синапси, їх види, особливості функціонування збудливих і гальмівних синапсів. Ретикулярна формація головного мозку як головний регулятор усіх його структур. Лімбічна система та емоції.

Література : [1-16]

Змістовий модуль 3. Методи дослідження в психофізіології

Тема 7. Дослідження нейрофізіологічних механізмів психічних явищ

Принципи організації наукових досліджень у психофізіології. Біоетичний аспект психофізіологічних досліджень. Вивчення ролі мозкових структур, що є в людини і тварин, дослідження проявів інстинкту, формування умовних і безумовних рефлексів. З'ясування психофізіологічних механізмів емоційних процесів, сну і сновидінь.

Література : [1-16]

Тема 8. Традиційні та електрофізіологічні методи досліджень у психофізіології

Традиційні методи психофізіологічних досліджень: реєстрація сенсорних, моторних, вегетативних реакцій, аналіз наслідків пошкодження та стимуляції головного мозку. Вживляння електродів у мозок, використання спеціальних приладів для реєстрації психофізіологічних проявів. Електрофізіологічні методи дослідження. ЕЕГ, МРТ, КТ. Математичні способи обробки даних.

Література : [1-16]

Тема 9. Значення психодіагностичних досліджень у психофізіології

Психодіагностика емоційної сфери, пізнавальних психічних процесів, свідомих і несвідомих дій людини. Психофізіологічне значення дослідження властивостей особистості. Патопсихологічна діагностика, її значення для психофізіології.

Література : [1-16]

Змістовий модуль 4. Окремі напрямки психофізіології

Тема 10. Психофізіологія відчуттів і пізнавальних психічних процесів

Рефлекторні реакції як основа вищої нервової діяльності. Сенсорна психофізіологія,- психофізіологія органів чуттів, відчуттів, сприйняття. Психофізіологія уваги, пам'яті, мисленневих процесів, мови, навчання. Перша і друга сигнальні системи. Абстрактне мислення. Механізм утворення мови. Аналітики-синтетична діяльність головного мозку.

Література : [1-16]

Тема 11. Психофізіологія емоційно-мотиваційної сфери, активності, сну і стресу

Психофізіологія активності, організації рухів, мимовільних і немимовільних дій. Функціональна система побудови поведінкового акту за П.К. Анохіним. Психофізіологія функціональних станів організму. Психофізіологія сну і сновидінь. Психофізіологічні основи адаптаційних механізмів і стресових реакцій.

Література : [1-16]

Тема 12. Диференціальна психофізіологія

Диференціальна психофізіологія як особливий напрямок дисципліни. Психофізіологічні основи індивідуально-психологічних відмінностей. Типологія людини: історичний аспект, обґрунтування в теорії І.П. Павлова. Характеристика основних типів вищої нервової діяльності. Властивості нервової системи тіла: врівноваженість і стабільність. Психофізіологічні характеристики темпераментів людини.

Література : [1-16]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Філософський та біоетичний аспекти психофізіології.
2. Значення праць І.П. Павлова для розвитку психофізіології.
3. Рефлексологія як актуальна проблема вищої нервової діяльності.
4. Міждисциплінарні зв'язки психофізіології та кібернетики.
5. Психофізіологічні основи індивідуально-психологічних відмінностей.
6. Психофізіологічні механізми сну і сновидінь.
7. Психофізіологічне розуміння порушень психічного здоров'я.
8. Значення психодіагностики в психофізіології.
9. Психофізіологічні механізми утворення мови і вербального спілкування.
10. Психофізіологічні основи коротко- і довготривалої пам'яті та її порушень.
11. Поняття про сигнальні системи, їх психофізіологічне значення.
12. Методологічні основи та методи досліджень у психофізіології.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Визначення та характеристика нервової системи.
2. Поняття й характеристика вищої нервової діяльності.
3. Історичний розвиток психофізіологічних знань.
4. Предмет і завдання психофізіології.
5. Міждисциплінарні зв'язки психофізіології.
6. Нейрони, нервові центри як морфо функціональна основа нервової системи.
7. Поняття про інстинктивну та рефлекторну діяльність.
8. Рефлекс і рефлекторна дуга.
9. Класифікація рефлексів.
10. Види та властивості синапсів.
11. Ретикулярна формація, її структура і функції.
12. Психофізіологічні властивості нервової тканини.
13. Поняття подразників і їх характеристика.
14. Збудливість як властивість нервової тканини.
15. Центральне гальмування як психофізіологічне явище.
16. Головний та спинний мозок, їх характеристика і взаємодія.
17. Будова головного мозку, психофізіологічні особливості його ділянок.
18. Психофізіологічні основи міжпівкульної взаємодії.
19. Функції кори великих півкуль головного мозку.
20. Психофізіологічні основи підкіркових реакцій.
21. Психофізіологічні процеси збудження та гальмування як пристосувальні механізми.
22. Психофізіологічні особливості першої та другої сигнальних систем.
23. Психофізіологічні основи мови, механізми її утворення.
24. Поняття про функціональні системи організму та механізми психофізіологічної саморегуляції.
25. Психофізіологічні основи процесу мислення.

26. Абстрактне мислення, його психофізіологічне значення.
27. Аналіз і синтез як психофізіологічні процеси кори головного мозку.
28. Психофізіологічні основи коротко- і довготривалої пам'яті.
29. Психофізіологічні основи емоційних проявів.
30. Психофізіологія рухової активності.
31. Психофізіологічні механізми впорядкованості нервових процесів при певній діяльності (динамічний стереотип).
32. Функціональні зони кори головного мозку, їх психофізіологічне значення.
33. Психофізіологічні основи вольових процесів.
34. Біоетичний аспект психофізіологічних досліджень.
35. Традиційні методи психофізіологічних досліджень.
36. Електрофізіологічні дослідження в психофізіології.
37. Психодіагностичні та патопсихологічні дослідження, їх психофізіологічне значення.
38. Психофізіологічне розуміння характеру та темпераменту людини.
39. Характеристика основних типів вищої нервової діяльності.
40. Функціональна система побудови поведінкового акту за П.К. Анохіним

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров Ю.И. Психофизиология / Ю.И. Александров, 2012.
2. Данилова Н.Н. Психофизиология / Н.Н. Данилова, 2004.
3. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины / Е.П. Ильин, 2003.
4. Ильин Е.П. Психофизиология состояний человека / Е.П. Ильин.- С.-Пб: Питер М, 2005.

5. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія / О.М. Кокун.- К.: Міленіум, 2004.- 265 с.
6. Кокун О.М. Психофізіологія: навч. посібник / О.М. Кокун.- К.: Центр навч. літ., 2006.- 184 с.
7. Кокун О.М. Психофізіологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина-людина»: монографія / О.М. Кокун, О.Р. Малхазов, О.М. Корніяка, В.В. Клименко та ін.. [ред. О.М. Кокун].- Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013.
8. Максименко С.Д. Загальна психологія / С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко.- К.: Психологія, 2004.
9. Николаева Е. Психофизиология. Психологическая физиология с основами физиологической психологии / Е. Николаева, 2018.
10. Ткачук В.Г. Анатомия и эволюция нервной системы: краткий конспект лекцій / В.Г. Ткачук, В.Б. Хапко.- К.: МАУП, 2003.- 56 с.
11. Практикум з фізіології людини і тварин: навч. посібник для лаб. Занять.- Луцьк: Вежа, 2003.- 176 с.
12. Старушенко Л.І. Анатомія та фізіологія людини / Л.І. Старушенко.- К.: Здоров'я, 2003.- 319 с.
13. Седова Н.Н. Биоэтика как прикладная философия / Н.Н. Седова.- М.: Биоэтика, 2010.
14. Теплов Б.М. Психология и психофизиология индивидуальных различий / Б.М. Теплов.- 2003.
15. Чайченко Г.М. Фізіологія людини і тварин. Вища нервова діяльність / Г.М. Чайченко, В.О. Цибенко, В.Д.Сокур [ред.. В.О. Цибенко].- К.: Вища школа, 2003.
16. Югай К.Д. Фізіологія центральної нервової системи, вищої нервової діяльності та етіологія: навч. посібник / К.Д. Югай, О.М. Бобрицька, В.В. Кочеткова.- Харків: Золоті сторінки, 2004.- 108 с.